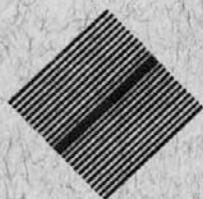

POŠTNINA PLACANA V GOTOVINI.

B E S E D A

O SODOBNIH VPRAŠANJIH

LETO I.
ŠT. 10.

Revija »BESEDA o sodobnih vprašanjih« izhaja mesečno. — Urejuje jo za konzorcij in izdaja jo za Delavsko založbo r. z. z o. z. Pitako Vilko. Uredništvo in uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 22/I (Delavska zbornica). Tiska »Slovenija« v Ljubljani, Wolfova ulica št. 1. (Predstavnik A. Kolman.) — Revija stane letno Din 50.—, polletno Din 25.—, četrletno Din 15.—; za Avstrijo letno Šil. 8.—; za Nemčijo RM 5.—, za vse ostale države S 150.— Naročnino je pošiljati na čekovni račun poštne hranilnice v Ljubljani, št. 16.099, telefon št. 2265. — Rokopisov ne vračamo.

Vsebina

ŽUPANČIČEV POJEM SLOVENSTVA: Franc Terseglav. — **ZAUPANJE V MLADINO:** T. F. — **KAPITALIZEM V JUGOSLAVIJI LETA 1931:** France Šmon. (Konec.) — **PRAVLJICA:** C. O. — **PREGLED:** O »skupni fronti«. — Werner Sombart: Bodočnost kapitalizma (V. P.) — Delavske plače (Jože Rozman) — Katoliški shod v Essenu (E. R.)

KNJIGARNA NOVA ZALOŽBA

trgovina s pisarniškimi potrebščinami
r. z. z o. z.

Ljubljana
Kongresni trg 19

Vedno v zalogi vse knjige domačih in tujih založb, časopisi in revije, vse vrste pisarniških potrebščin na drobno in debelo, poslovne knjige za društva in podjetja.

Založba Cankarjevih in Finžgarjevih zbranih spisov in drugih pomembnih knjig.

JOSIP OLUP -- »TRIGLAV«

Ljubljana

Industrija perila in oblek. Obleke in perilo se izvršuje točno po naročilu. Velika izbira kamgarnov, sukna, šifona, puplina itd.

Moje geslo: Nizke cene, dobro blago.

Podpirajte neodvisen delavski tisk — pridobivajte novih naročnikov za tednik »Delavsko Pravico«, mesečnik »Besedo o sodobnih vprašanjih« in mesečnik »Mladi plamen«.

BESEDA

O SODOBNIH VPRAŠANJIH

LETO I.

OKTOBER 1932

ŠTEV. 10

Franc Terseglav:

Župančičev pojem slovenstva

Uredništvo bi torej rado vedelo, kaj sodim o članku Otona Župančiča v zadnji številki »Ljubljanskega zvona«. Mislim, da smo si vsi na jasnem, da ni bilo vredno Otona Župančiča, ki je tako globoko odkril slovensko dušo in naš jezik dognal do takega vrha, da je izrabil priliko, ko mu je bilo pisati o osobinah pisateljskega génija Louisa Adamiča, za najžolčnejšega ressentimenta poln napad na ljudi, ki z njim tekmujejo v ustvarjanju slovenskih kulturnih vrednot, pa mu bogve iz kakšnega psihološkega razloga niso všeč. Zakaj samo iz takega ressentimenta si morem razlagati ta essai, ki bi ga človek preje pripisal uvodničarju političnega lista, ki programu svoje stranke išče kakršnekoli podlage, nego kulturnemu delavcu Župančičevega kova. Tako pa si mislim, da je iskal prilike, kako bi se oprostil mučecih čuvstev, ki so ga navdajala, ko je videl, kako se zavzemajo »budni stražarji« za ohranitev slovenske kulturne osebnosti — ne samo v »tajnem bistvu« (originalen izraz Župančičev), ampak tudi v njeni zunanji formi — medtem ko je on k temu problemu ne baš junaško molčal. Kaj je mogel reči drugega v svojo opravičbo, kakor da je po znanem psihološkem zakonu, ki nam ga je znanstveno tako lepo razložil Freud, prenesel svojo averzijo od oseb na idejo, ki jo zastopajo? Tout comprende c'est tout pardonner, gospod urednik, in če tako razlagam Župančičevo zlobno koserijo o za lase privlečenem Adamiču, je ta moja razlaga plod mojega velikega spoštovanja do pesnika, ki mi brani, da iščem ali sploh predpostavljam njegovemu čudnemu spisu drug motiv.

Čuden namreč zato, ker še zdaj, ko sem ga že iks-krat prebral, ne vem, kaj pravzaprav hoče, in to po krivdi avtorja, ki je tisto glavno, osrednjo misel, h kateri vsa njegova izvajanja z vseh strani logično merijo, na našo veliko žalost zamolčal. Slovenstvo, tako pravi, je sploh neizgubljivo. To konkretno dokazuje na svojem poamerikanjenem sorodniku Nacetu Župančiču iz Višnjih sel, preprostemu kmetu, in na Louisu Adamiču, ki piše romane v angleščini in ki med sodobnimi ameriškimi pisatelji zavzema zelo vidno mesto (vsaj Župančič ga jako povzdiguje); podobno kakor Conrad, ki je rojen Poljak, pa spada med vrhove sodobne angleške literature. Adamič, tako izvaja Župančič, je ostal Slovenec v prvinah svojega duha, v instinktivnem pogonu, v tajnem bistvu, ki njegovemu delu daje posebno barvo in ton. To slovenstvo je Ž. krstil »notranje slovenstvo«, to je tisto slovenstvo, za katero se ni treba bati. To Adamičevo slovenstvo, ki ga nam Ž. vsekakor stavlja za vzor, je sila široko, vse svetovne struje tečejo skozenj, ono hrani v sebi neskončne možnosti razvoja, obsega čisto vse in se odlikuje predvsem po svoji nezavestnosti. »Čutim se eno in drugo«, pravi Župančičev Adamič, vprašan, ali se

zaveda kot Amerikanec ali kot Slovenec. Tako širokogrudno, sprejemljivo in prilagodljivo je to »slovenstvo«, da ne utrpi nobene škode, četudi se kar tako ponevedoma oprusti svojega jezika, kakor da je jezik čisto akcidentalno svojstvo, ne pa substancialna forma (čeprav ne esencija kot taka) in najadekvatnejši zunanji izraz narodnega bistva — torej narodnost nekaj, kar nobene vidne forme ne rabi, kakor da smo (da se poslužim Župančičevega izraza) v nekem mističnem kraljestvu duhov. Kako prav nič ne pretiravam, da je namreč Župančiču jezik z vsemi zunanjimi znaki nacionalnosti malopomembna slučajnost, dokazuje pisateljev vzklik, kaj da bi bilo na primer z njegovim slovenstvom, če bi bil njegov oče kupil v Bosni hišo. Jasno je, da takega Župančiča, kakršen je, ne bi imeli, da se ne bi ponašali z njegovimi slovenskimi pesmimi, pač pa bi ostal Slovenec v tajnem bistvu; Hrvati bi mu dali širino, kakor mu je Slovenija dala globino, in našel bi se bil gotovo slovenski esejist, ki bi nam hrvatskega pisatelja Župančiča v »Ljubljanskem zvonu« postavil za vzor slovenskega moža in velikega človeka, ob katerem bi lahko nanovo izmerili vsa svoja bistvena vprašanja... Pomislite, vi nestrpní in megalomanski, o j tako jalovi slovenski stražarji, ki bi vas moral svet izločiti iz vseobčnosti zaradi vaše slovenske ozkosti, kako daleč bi se razvili, če bi vsi sledili zgledu Naceta Župančiča iz Višnjih sel, kakšen vrh bi dosegel naš narod, sledeč toku življenja, ne da bi se upiral brezštevilnim vplivom od vsepovsodi! Pomislite, kakšen čudovit efekt bi imelo, če bi vsi narodi zemlje sledili temu receptu in se pomešali v splošno anacionalno vsečlovečansko kašo, ko bodo kakor pred stavbo babilonskega stolpa pomešani vsi neštevilni brezzavestni narodni instinkti v novo nenarodno ali nadnarodno humano zavest (ali pa instinkt?), vse vere v eno, ki bi harmonično spajala katoliški aktivizem s pravoslavno mistiko in protestantskim racionalizmom, vsi jeziki v en idiom, ki bi ali čudežno nastal po novem instinktu ali pa se z največjo zavestnostjo umetno ustvaril — da, res, bili bi v obljubljenem raju, v kraljestvu najvišje duhovnosti brez vseh zunanjih form, stopili bi se in zlili v eno! Tako daleč bi prišli, nezavestno živeč slovensko, nezavestno, kar tako ponevedoma, žrtvujoč svoj jezik brez pomislekov, dvomov ali bojev, ne omejujoč nobene možnosti, oplojajoč se z vsemi semeni iz vseh štirih vetrov sveta, od koderkoli pridejo. Poglejte, kakšne nedogledne možnosti smo zamudili Slovenci od Prešerna dalje! Žal, da ravno življenje, ki se nanj sklicuje Oton Župančič, gre čisto nasprotno pot, da ravno življenje iz nezavestnega nujno razvija zavestno in enoto človečanstva ustvarja po najraznolikejših diferenciacijah v formah in bistvih...

Taka je torej Župančičeva teorija, predočena na tipu Naceta iz Višnjih sel in na Adamiču, ki bi bil, če bi se potikal po latinski Ameriki, brez dvoma eden najmenitnejših španskih pisateljev 20. stoletja. To teorijo Župančič sam označuje kot teorijo gnoja, ki mu je namenjeno, da boljša tuja tla, in je izvrstno zadel. Moglo bi se tudi reči, da je to nekak uterus, ki vse sprejema in se vsega oddaja; drugi ga oplojajo s »širino«, on pa jih prekvaša s svojo »slovensko globino« ali pa tudi narobe, saj ob takem samovoljnem žongliranju s pojmi, kakor si ga je dovolil avtor v tem svojem esaju, ni težko zamenjati eno z drugim, kakor pač zahteva stvar, ki jo hoče dokazati za vsako ceno. Zakaj drugače kakor žongliranje se ne more imenovati način, kako Ž. operira z »nezavestnim« in »zavestnim«, »instinktivnim« in »zavestno budnim«, kako umetno oboje ločuje in postavlja drugo drugemu nasproti, kakor da zavestnost nujno negira podzavestnost, kakor da zavedno, do polne dovršenosti izoblikovano, s pomočjo duha izpopolnjevano slovenstvo nujno ubija notranje slovenstvo nagonskega življenja, s čemer bi Župančič lahko tudi dokazal, da je vsa kultura sploh, ki obstaja v samem neprestajajočem in hotenem po-

zavestnjevanju, odveč in da smo na čisto krivem potu, če se sploh ukvarjamo s kulturo slovenstva; živimo instinktivno slovensko kakor naši pradedje v gozdovih! Ta teorija gnoja je čisto dosledna in vsestranska opravičba za vse slovenske Nacete, ki so se tekom dveh tisočletij ponemčevali, poitalijančevali, amerikanizirali, za vse, ki se bodo še pofrancozili ali drugače preobličili. Mar se niso vsi ti popolnoma po Župančičevi teoriji »življenjske nujnosti« oprostili vse tradicije, vseh predsodkov kultiviranega slovenstva (vse sami Župančičevi izrazi), z občudovanja vredno naivnostjo in sprejemljivostjo za vse vtise vsakega okoliša, ljudje, ki ne vidijo nobenega greha v tem, če izpreminjajo svoj lik v skrajni prilagodljivosti in prisvojljivosti, saj ostanejo to, kar po naravi v resnici so, v prvinah svojega duha, v tajnem bistvu, v instinktivnih pogonih... Če bi bili Ukrajinci imeli takega filozofa, bi si bili prihranili skoro stoletno trpljenja polno borbo za lastni jezik, v katerem vidijo najbolj izraženo svojo narodno osobnost, čeprav je razlika z velikorusčino, vsaj če gledamo na take reči z očmi Otona Župančiča, več kot minimalna. Tudi Irci bi se bili že davno deloma pobritanili, deloma poameričanili in se zadovoljili s tem, da bi ostali irski v tajnem bistvu, mesto da so preko svojega zgolj prvinskogonskega irstva stremeli za tem, da se čedalje bolj izrazito uveljavijo v polni narodni samozavesti, samomoči in narodni osebnosti z vsemi njenimi atributi — da, celo lastni jezik, ki so ga bili skoro že čisto izgubili, zopet ustvarjajo. Po Župančičevi teoriji je to čisto nepotrebno in sploh nerazumljivo, kako se more s pomočjo samozavesti naravni razvoj zopet nazaj zavijati — pa vendar ne iz napačne samozavesti, rojene iz strahopetstva in precejšnje samega sebe, po nestrpnem in megalomanskem pojmovanju irstva in po pobudi omejenih budnih stražarjev, ki so razvijali irsko zavest, spajajoč in plodeč ideje po nekakem duševnem incestu (samooplojanju, je najbrž Župančič hotel reči)? Čisto drugače naši nemškutarji, ki so se nezavestno (in zavestno!) preobličili, ne da bi se danes dalo več dognati, kaj so bolj v svojem tajnem bistvu, slovenski ali nemški; na vsak način je njihovo slovenstvo reagiralo na nemške vplive po svoji vitalnosti in se polagoma prelevilo čisto po procesu, kakor ga Župančič slika in najizrecneje opravičuje. Saj milje nemštva n. pr. na Koroškem ni nič manj zmožen absorbcije slovenskega življa kakor ameriški. v marsikaterem oziru še bolj, ker absorbira tudi — tajno bitnost slovenstva neprimerno preje in laže ko amerikanizem.

Toda — zdaj pride, kar mi je po vseh teh avtorjevih izvajanjih, ki nujno dajo samo en rezultat, ostalo nerazumljivo in česar, mislim, tudi pametnejši od mene ne bodo mogli odgonetiti. Po vsej tej generalni absoluciji nezavestnega in zavestnega preoblikovanja slovenstva v vsako drugo formo, naenkrat Oton Župančič zastoka, kako ga je velik strah, kakor vsakega človeka, ki ima zavedno slovensko srce (čemu neki, ko pa je zadosti ne z a v e d n o slovensko živeti!), opravičeni strah, ker se slovenstvo tako zelo od zunaj kruši, ker se tako zelo zožuje območje slovenskega jezika, strah, ki muči vse naše velike ljudi! »Ta naš jezik« — za katerega je Župančiča zdaj naenkrat tako silno strah — »živi na oglišču treh, štirih raznih kultur, tu trpimo«, poudarja z vso silo Župančič, »kakor opestniki« in — človek ostrmi nad tem strašnim protislovjem pesnika Otona Župančiča. Čemu zdaj kar proti vsej logiki ta strah Naceta iz Višnjih sel, tega Naceta, ki je s toliko nedolžno naivnostjo slekel slovenski jezik ko kača spomladi, ko si odrgne ob bukovem deblu svojo lepo kožo in ki ga zavoljo tega tako občuduje in hvali Oton Župančič, sovražnik metod budnih stražarjev? Čemu trpimo ko opestniki kar naenkrat na križišču treh, štirih kultur, če se kruši naše slovenstvo »od zunaj« (zelo misteriozen izraz), ako pa je sploh neizgubljivo? To ni vendar nič drugega kakor neomejevanje možnosti, neoviranje bodočnosti, široko-

grudno sprejemanje, vse čisto po načinu, ki ga Ž. pojasnjuje in opravičuje, to je po njem čisto naravno preoblikovanje, ki ga ne moti nobeno aprioristično stražarsko stališče, vesel proces, pri katerem si ti ljudje ohranijo svoj pristen in svež humor (vse po Župančiču), ki ga je stražarska slovenska kultura že popolnoma v sebi zamorila. Čemu trpeti ko opestniki, ko je to tako enostavno, izšlo iz nekomplcirane nature, ki sovraži zavestnost, ko je to tako širokogrudno, naj se potem slovenstvo zožuje od periferije sem, ali pa iz središča vun? Kakšna bistvena razlika pa je, če se proces vrši od zunaj na znotraj, ali pa od znotraj na zunaj? Če je točka dotika raznih kultur tu ali pa tam? Če gre za to ali ono kulturo? Na vsak način je slovenstvo, ki se od zunaj kruši, od znotraj ali iz znotraj pa ne, slovenstvo, za katerega nas je treba biti strah tam, tu pa ne, slovenstvo, ki je sploh neizgubljivo, zaradi katerega pa velike ljudi vseeno boli srce, ko se kruši, čisto Župančičeva specialiteta in meni ostane to nerazumljiva tajnost, nerazrešljivo protislovje pesnikovega rezoniranja. Kaj naj za boga to pomeni? Ali je sploh razkranjanje ali preoblikovanje ali prežemanje kakršnegakoli narodnega organizma s kakršnimikoli drugimi elementi končno mogoče drugače kakor po procesu od znotraj? Kje je sploh prostor, kjer se kakšnemu narodnemu organizmu ni bati za svojo osebnost? Kakšni »življenjski« zakoni so to, ki nam jih tu Ž. odkriva, naenkrat čisto v protislovju sam s seboj? Na eni strani trpi ko opestnik, na drugi pa zagovarja isto teorijo, katero sem nedavno čul od prijatelja, znamenitega slovenskega znanstvenika, da bi bil namreč »ta prokleti slovenski problem« že davno najenostavnejše rešen, če bi se bili vsi ponemčili. Saj se v bistvu, tako je dejal, Bavarska začena pri Št. Vidu nad Ljubljano... Toda pomislite, ta profesor, ki vzorno skrbi za nego slovenstva v izvenslovenskem mestu, je govoril v šali, iz čustvene reakcije na naše velike težave, toda Oton Župančič je napisal svoj essai, to sijajno rehabilitacijo vseh naših Deschmannov, čisto resno!

Tako se mora nujno zgoditi, ako se za voljo tendence izpakujejo dejstva in misli, ki so same na sebi, osvetljene s prave strani, resnične. Pravilno je, če se kdo bori zoper ozkost, omejenost, nacionalno nadutost in utesnjevanje slovenstva na lastno malo ploskev, kakor Ž. poudarja, ako se hočejo izpodrezati korenine, da ne bi se razvijali više, se obogatevali in oplojali ob vseh religioznih, etičnih, političnih vrednotah človečanstva, ako bi se hoteli umakniti s ceste občega kulturnega napredka na stezico, ki ne vodi nikamor naprej. Ničesar bi tudi ne smeli imeti proti temu, če se na Adamiču osvetljuje, kako je zmožna najrazličnejših dobrih, vrednih možnosti slovenska duša, toda čisto zgrešeno je, če se z idealiziranjem skrajnosti skuša opravičevati in prikazati kot pozitivna vrednota za narod nekaj, kar to ni. Če se galertni masi podobna raztegljivost, zmožna vsake oblike in izraza, z vsem preširljiva, na vse z žrtvijo svoje osebnosti do najskejnejše meje reagirajoča priličljivost absolutizira v narodno krepost, kakor je to storil v svojem članku Oton Župančič, samo zato, da se znese nad »budnimi stražarji«, je to žalosten primer, kam človeka lahko zapeljejo nestvarni motivi. Župančič si je svoje budne stražarje moral sam izmisliti, da dokaže svojo monstrozno tezo, jim podtakniti, da eni slovenstvo istovečajo s katolicizmom, drugi z naprednjaštvom, in jih sploh naslikati kot popolne bedake. V resnici v takem smislu omejenih rodoljubov pri nas že davno več ni (sicer pa je bil ta ekskluzivni nacionalizem razumljiva in v gotovih momentih potrebna reakcija), in velika krivica je, če je Ž. hotel z očitkom nestrpne ozkosti zadeti slovenske kulturne delavce, ki so baš v naših dneh slovenstvo toliko obogatili iz svoje široke duše, iz širokih svojih obzorij in bogatega zaklada človečanskih kulturnih vrednot, da so samega Otona Župančiča že nadkrilili; če je kdo imel na primer priliko pre-

brati »Jesenski pesmi« Edvarda Kocbeka, ki izidejo v prihodnji številki »Doma in Sveta«, mi bo v tem gotovo pritrtil — in tudi ta Kocbek je v številu budnih stražarjev, ki zavestno gojijo osebnost slovenske duševnosti in ustvarjanja. Da nam ti duhovi slovenstva ne utesnujejo, ampak so nam ga, hvala bodi Bogu, razširili in poglobili, o tem je pač sodba edina. Ob tem dejstvu merjen, ne pomeni Adamič za nas nič, kakor za Poljake ničesar ne pomeni Conrad, iz kojega romanov — in prebral sem jih veliko — diši po smoli, strojnem olju in predivu, nikjer pa ne zaslučiš iz njih poljske duše. Pa četudi bi jo bilo mogoče začutiti tenkočutnejšemu od mene, nima to nobenega pomena za naš problem, saj poznamo n. pr. najpristnejšega angleškega pisatelja po krvi, Lawrencea, ki nam slučajno v svojem »Rainbow« opisuje poljsko duševnost, kakor da bi bil rojen ob Visli. Takih primerov ni malo v leposlovnem ustvarjanju človeštva (ali ne podajata na primer Dolores Vieser ali Gagern to ali ono potezo slovenskega človeka časih bolje nego Pregelj?), ne dokazujejo pa prav nič ne za Župančičevo tezo, ne za nasprotno. To je Župančič, kakor sem že dejal, vse za lase privlekel, kakor je privlekel za lase tudi slučaj s Putjato in Gavello ali pa tista razmišljanja o izginolem slovenskem smehu, o slovenskih oboževalcih Spenglerja in o razločku med Duhamelom in Adamičem, ob katerem je hotel ilustrirati izpačeno miselnost naših budnih stražarjev, ki tudi baje preje poznajo filozofijo o svetu kot svet sam... Skratka, vsa ta Župančičeva filozofija o slovenstvu je proizvod ljubosumnostnega ressentimenta — druge razlage za to ne najdem — in najboljše je, če se ta reč pogrezne v popolno in absolutno pozabo.

Zaupanje v mladino

Jean Richard Bloch: »Europe«, Paris, februar 1932.

V svoji pred kratkim izdani knjigi »Evropske diktature« pravi grof Sforza: Sredi političnega vrveža, ki trga evropske dežele in sredi vsesplošnega upadanja duhovnega nivoja, ki je obenem vzrok in posledica, prepogosto pozabljam, da je bil cvet evropske mladine, ki je padel v strahotnih letih 1914—1918, najveličastnejši, najčistejši, najognjevitejši. Kdo izmed nas bi se ne spominjal prijatelja iz svojega kroga, ki se je zvrnil v grob in ki ga je še spomladi l. 1914 smatral za upanje ali za sigurno obljubo bodočemu znanstvenemu ali moralističnemu razvoju.

Izgube evropskih armad znašajo, ne da bi se upoštevale izgube afriških, azijskih in armenskih čet, 8 do 9 milijonov. Granate in kroglice ne izbirajo. Pri napadih, pri razstrelitvah kosi smrt brez razlike bojazljivce in junake, prostovoljne in neprostovoljne borce. Toda vojska ne pozna samo klanja v masah. Štiri leta in pol so pobijali vojake v najmirnejših koticah in po več tisoč kilometrov dolgi progi, neprestano in počasi, kar je bilo kot »glodanje« zaznamenovano.

In kdo je bil žrtev tega »glodanja«? Najpogumnejši in najboljši, kajti ti so se javljali k prostovoljnim patruljam, ki so noč za nočjo lezle iz jarkov preiskovat nasprotno ozemlje, ti so nosili provijant, ti so šli iz zakopov skozi zaporni ogenj poiskat zvezo, ti so tvorili napadalne oddelke, ki so započenjali bolj ali manj uspešne praske, ti so bili oni sanitejci, ki so iz bobnečega ogaaja reševali ranjence.

Z eno besedo: če je bilo potrebno tvegati življenje, da se je obdržal kak mali napaden položaj, ali v ognju odkopati zasute zakope, ali dvigniti pogum

težko prizadeti posadki, ali če je veljalo obvladati paniko, ki je nastala v vseh armadah brez izjeme v prvem trenutku, ob nenadni prikazni novih orožij, kot so bili zračni torpeda, strupeni plini, metalci ognja, tanki: vedno so bili najplemenitejši značaji, možje brez patosa in redkih besedi, neupogljive volje, jasnovidci in najskrbnejši stražarji, ki so stali v najsrednjih črtah. Skoro vsi so plačali s svojim življenjem.

In nikar se ne varajmo: ti možje so bili le redko bojno razpoloženi. Velika večina njih, ki smo jih mi poznali, so bili preprosti, miroljubni ljudje, ki so vojsko sovražili in so se le s ponosnim samozatajevanjem žrtvovali.

Od vseh teh prvorazrednih mož, ki so bili v letih 1914—1918 orožja sposobni, je le nekaj miljenčkov sreče ušlo usodi. In pod usodo razumem tukaj popolnoma jasno pogin, kateremu so bili posvečeni po svoji hrabrosti.

Tej mali peščici rešenih se lahko prišteje še par tisoč sposobnih mož: železničarjev, tehnikov itd., ki so morali radi svoje službe brez »drukanja« ostati v zaledju. Toda kaj pomeni ta mala četica napram goram padlih, zastrupljenih, pohabljenih, tuberkuloznih.

Ta-le zaključek se po vsem svetu sam od sebe poraja: Večina mož, ki danes zavzema odločilna mesta, tako v javnem, kot v privatnem življenju, bodisi v Nemčiji, ali Franciji, Italiji ali v Avstriji ali katerikoli drugi deželi, velika večina teh mož — z omejenimi malimi izjemami — se rekrutira iz »drukarske armade« in iz čete vojnih dobičkarjev.

Da me ne boste napačno razumeli: Najmanje mislim s tem žaliti milijone, ki so se po demobilizaciji vrnili na polja, v delavnico, obrat, pisarno ali v šolo. Govorim izključno o današnjih voditeljih: o vseh onih, ki bi ne smeli zahtevati za sebe nikake avtoritete, nikakih visokih funkcij in položajev, če ne bi napačna izbira tistih, ki jih je smrt pokosila, odprla njim proste poti, če ne bi bili nasilno odstranjeni njihovi boljši vrstniki. Pri vsakem koraku zadenemo ob ljudi, ki so dosegli na ta način brez sramu svojo karijero. Mi pa vedno zamudimo to dejstvo pravilno uporabiti.

Zakaj je danes toliko gospodarstvenikov, toliko bančnih in trgovskih magnatov, ki stoje popolnoma brez moči nasproti vsem dogodkom, ki pa ne zakasnijo nobene prilike, če je mogoče naropati profite; ki so denarja pohlepni in bojazljivi, častihlepni in obenem malenkostni; ki izgubijo pri uspehih vsako mero, pri težavah pa glavo, ter prvi povzročijo paniko. Zakaj toliko blaznih špekulacij, toliko borniranosti, toliko podlosti in strahopetnosti?

Zakaj v političnem življenju tako manjka značajnih osebnosti z neupogljivo voljo, ki izhajajo iz velikih vidikov in ki so pripravljene veliko tvegati?

Zakaj je celo v najoddaljenejših vaseh tako malo odpora naraščajoči paniki, če je preizkušnja le malo trša (kar je danes istina v malo več kot eni sami deželi) in tako malo odpora proti viharjem ljudskih strasti, napram nesmiselnim, bedastim parolam in proti smečnim idolom? Zato, ker so ti ljudje, ker so vsi ti narodi oropani svoje najboljše krvi. Tisti mali del modrih, pametnih, preudarnih in izkušnenih mož, ki v krogu vsakega občestva, obrata, vasi odločilno vpliva na izoblikovanje javnega mnjenja, ki so zdravemu razumu in poštenosti pripomogli do zmage — ti možje so bili decimirani.

Kar mi danes gledamo na svoje oči, je delo napačne izbire v vojski. Evropa in usoda njenega gospodarstva in politike je padla v roke manjvrednih. Mi ne živimo več v civiliziranem predelu sveta.

Mladina, ne daj se zmešati po tej komediji. Kmalu ji bo bila zadnja ura. Rotimo vas: ne smatrajte slike, ki jo svet danes nudi, kot sliko prave človeške družbe. To je karikatura. Ne oplašite se ob sramotni burki. Vedno si prigovarjajte, da je igra, ki jo danes počenjata politika in kupčija, le ogabna parodija.

Vam je dana naloga zopet dvigniti prapor pravega človečanstva. Na vas, mladi možje iz prvih dozorelih od vojske nedotaknjenih generacij, smo položili vso našo nado. Vi mladi možje mlade Evrope ste poklicani okuženo atmosfero očistiti. Storite to brez sovraštva, pa tudi brez usmiljenja! Spodite opice na drevesa, poženite tepce v njihove luknje, vzpostavite zopet človeško družbo, katero bodo vodili ljudje v polnem pomenu besede.

*

Članek s čisto podobno vsebino, ravno tako originalen kot predstoječi je izšel v »Besedi« št. 7. od dr. I. P. Ker je bil članek mnogim v spodtiko, mnogi so ga kategorično zavrgli (tudi nam blizu stoječi) in ker dobrega ni nikoli preveč, prinašamo ta prevod. Eno željo bi še izrekli: da bi tudi v Sloveniji že nastopila vsa »dozorela in nedotaknjena« mlada generacija, da bi rodila obilo mož, ponosnih z neupogljivo voljo, jasnovidnih, samozatajevavcev z velikimi cilji, ki bi začeli svoje delo brez sovraštva pa tudi brez usmiljenja.

T. F.

France Šmon:

Kapitalizem v Jugoslaviji leta 1931

(Končano koncem marca 1932.)

(Konec.)

Industrija.

V primeri s predlanskim letom, ko je vsaj del naše industrije delal normalno, se je stanje naše industrije lani znatno poslabšalo. Najbolj so prizadete one industrijske vrste, ki pretežno delajo za izvoz. Pa tudi pri onih, ki delajo za domače potrebe, se ne more govoriti o normalnem poslovanju. Padec kupne moči širokih mas in pa silnejša inozemska konkurenca so večino podjetij prisilili na zmanjšanje obratovanja, mnogo pa jih je tudi popolnoma ustavilo proizvodnjo, in tako je brezposelnost narasla preko 200.000. Glej pri tem tudi članek dr. J. P. v 4. št. »Besede«, ki imenitno kaže nesposobnost naših gospodarstvenikov, obenem pa njih v primeri z inozemci preveliko dobičkaželjnost. Za vsako ceno hočejo obdržati horendno visoke cene. In dasi bi lahko dobili pri NB dovolj deviz, jih ne marajo in s to pretvezo potem ustavljajo delo, izpirajo delavce, da bi potem javno mnenje prisililo državo na ugodnejše carinske postavke, obenem pa jim koristi tudi za znižanje plač.

Po poedinih industrijskih vrstah je lani izgledalo stanje naše industrije takole: R u d a r s t v o : Po uradnih podatkih je bilo lani proizvedenih 3 milijone 682.265 ton premoga, kar pomeni v primeri s predlanskim zmanjšanje za 11.8%. Produkcija lignita se medtem ni zmanjšala. Znaten padec opazimo v produkciji železa, katerega lanska proizvodnja je znašala 133.111 ton, to je manj za 69.1. Železna produkcija je ravno barometer za prosperiteto kakega kraja ali države. Iz tega se lahko vidi, kako barbarske razmere so pred nami, nobenega novega stroja, stari bodo pa tudi že zarjaveli. Produkcija bakrene rude se je nasprotno povečala za 104.8%, na 371.158 ton, kar je pripisati brezobzirnosti, s katero francoska in druga koncesionirana podjetja izkoriščajo naše državne zaklade, še bolj pa našo »narodno« delovno silo. Zato pá imajo tudi dividende večinoma nad 50%, to se pravi, kapital se

jim vsaki 2 leti podvoji. Tudi produkcija soli je manjša proti predlanski za 3.57% na 52.682 ton. Rudarska in topilniška produkcija je bila 1929 in 1931 tale (prva številka 1929, druga lani): Premog 4.578.143 in 3.906.143, lignit 1.060.000 in 1.038.499, železna ruda 428.000 in 133.000, pirit 60.000 in 29.500, bauksid 103.000 in 62.000, liti svinec 10.000 in 7.931, cink 6.290 in 4.463.

V lesni industriji se je situacija zelo poslabšala vsled zmanjšanja povpraševanja po teh produktih v inozemstvu in velike inozemske konkurence. Po vrednosti je izvoz teh produktov padel za 42.6%. Dasi se malo dela in je nad polovico (50.000) delavcev teh strok brezposelnih, kljub temu dividende teh podjetij niso znatno ali pa nič padle. Izvoz pa je bil tale (prva številka predlanskim, druga lani): les za kurjavo 79.1 milijonov Din in 51.6, stavbni les 1.156.9 in 668.7, železniški pragovi 142 in 97.3, lesni izdelki 75.6 in 39.1, ekstrakti 65.3 in 48.0.

Sladkorna industrija je zmanjšala svojo produkcijo le v neznamni meri. Domači konzum je strašno nazadoval, v inozemstvu pa so cene padle, tako da se kljub veliki carinski premiji ne zasluži več toliko kot prej. Poslanec Kostić je zadnjič podal v parlamentu glede te stroke zanimive podatke. Navedel je bilanci sladkornih tovarov v Novem Vrbasu in Vel. Bečkereku in zaslužek inozemskih fabrikantov. Čisti dobiček je bil lani v Vrbasu za 2.5 milijonov večji kot prej in je znašal 13.8 milijonov Din, dividenda pa 75 Din na delnico. In v Bečkereku spet 50% na dividenda v skupnem znesku 18.2 milijona Din.

Lani so izplačali na delnico 150 Din 80, letos 65 Din. Dobiček po zakonu ne bi smel biti večji kot 25%, tu pa nad 40%. Vse to iz žepa ubogega in izstradanega delavca, kmeta in nameščenca. Kartelirana podjetja so pri nas sploh izven zakona in ker sta celo obe državni tovarni sladkorja v kartelu, je tako od te strani vedno zaščiten. V zadnjih 10 letih so inozemski sladkorni fabrikanti tako zaslužili na račun jugosl. konzumentov najmanj poldrugo milijardo dinarjev. Razumljivo, da mora na ta način vse naše gospodarstvo priti na kant. L. 1929. so prodajale sladkorne tovarne pri nas sladkor brez trošarine po 7.5 Din za kg, pri čemer so imele najmanj 3.37 Din čistega dobička.

Ker znaša produkcija v 10 letih preko 50.000 vagonov, znaša čisti »zaslužek« nad 1.700 milijonov Din. Odštevši zaslužek državnih tovarn, je torej v 10 letih šlo v inozemstvo blizu poldrugo milijardo narodnega premoženja. Sladkor je torej najmanj za 5.50 — državna trošarina in 3.30 Din — carinska premija in ca 2 Din — dobiček, predrag, inozemstvo pa tako letno okrade našo državo za nad 300.000.000 Din.

Industrija alkohola je ravno tako trpela vsled padanja domače potrošnje. Izvoz se je pa zmanjšal po teži za 35.8, po vrednosti pa za 51.8%. Pivovarniški producenti še naprej vsled carinskih premij vlečejo horendne dobičke, delavce reducirajo, produkcija pa od leta do leta pada. 1924/25 je bila produkcija 155.000 hl, 1929/30 že 115.000 hl, lani pa le še 92.000 hl piva. Union v Ljubljani je imel lani nad 3 milijone čistega dobička.

Stanje mlinske industrije je vsak dan težje, posebno pri onih, ki delajo za izvoz. Mnogo podjetij je moralo lani delo sploh ustaviti. Žitni monopol je konzumenta izropal v celi državi za preko 300 milijonov Din.

Industrija sode ravno tako žalostno vegetira, izvoz je padel.

Industrija karbida in cianida je padla za 15%, izvoz pa za 25%.

Industrija umetnih gnojil, zlasti superfosfata je radi slabega stanja poljedelstva padla za preko 50%. Gnoji se pri nas 20krat manj kot v Nemčiji in 19krat manj kot v Rusiji.

Industrija cementa je sicer po količini radi večje stavbne delavnosti ostala ista kot 1930, izvoz pa je padel za ca 5%.

Tovarne kož so mnogo trpele vsled padca cen na produktih, ki so jih imele v svojih skladiščih. Domača potrošnja usnja je stalno padala. Vsled vedno hujše inozemske konkurence (Bat'a) je čevljarska industrija nazadovala skoro za 50%. Kož so lani izvozili za 68, predlanskim za 104 milijonov Din.

Papirniška industrija, ki se je v zadnjih letih lepo razvijala, je začela z velikimi redukcijami. Vevče so obrat skoro popolnoma ustavile.

Stanje industrije stekla je strašno slabo. Nekaj velikih tovarn (Hrastnik, Zagorje) je delo popolnoma ustavilo, ostale (n. pr. Paraćin) delajo le v omejenem obsegu.

Težka industrija je zelo oslABLJENA, zlasti produkcija poljedelskih strojev.

Industrija emajlirane posode je delala v začetku dobro. V zadnjem tromesečju pa je produkcija znatno padla vsled manjšega konzuma in izvoza. Po vrednosti je ta izvoz padel za 38%.

Obrt.

Kot vse druge industrijske panoge, tako se je moralo tudi obrtništvo boriti z vedno hujšo krizo. Zanimivo je, da se je vse centraliziralo v mestih in tam se množi lekarniška, kino-operaterska, stavbna in kemična obrt, na kmetih pa vidimo vsepovsod le nazadovanje kot v kolarski, kovaški ali čevljarski obrti. Vsled tehničnega napredka nekaterih delavnic in uvedbe modernih elektromotorjev se je sicer produkcija izboljšala, padlo je pa število vajencev in pomočnikov. Seveda je v zadnjem času tudi ta tehnični napredek v vsej državi ustavljen. V skoro vseh obrtniških strokah je padla lani delavnost za povprečno 30%. Zlasti vidimo to v čevljarski stroki vsled vedno hujše Bat'ine konkurence. Isti nivo je v nekaterih mestih obdržala samo stavbna stroka vsled gradbe novih stanovanjskih hiš in javnih zgradb. Seveda je imela tu glavni vpliv nesigurnost denarja in celo manjši uradniki, ki so le razpolagali s premoženjem nad 50.000 Din, so večinoma dali staviti že lastne hiše. Pa kaj bo tudi to pomagalo tem »špispurgerjem«, od najemnine in denarja tudi ne bodo večno živeli! Toda kljub temu so tudi v tej stroki padale plače. Krizo čutijo posebno tisti obrtniki, katerih produkte trošijo v pretežni večini obubožani kmetje, n. pr. kolarji, kovači, krojači, slikarji, mizarji itd. To velja še bolj za one pasivne kraje, kjer je bila še suša, ki je popolnoma izmозgala prebivalstvo.

Število zaposlenega osebja je zelo padlo, plače pa za nad 20%. Za lansko leto še ni točnih statistik, pa saj se statistike o obrtnem delavstvu pri nas sploh ne vodijo. Leta 1928 je bilo pri nas 184 tisoč obrtnih delavnic, lani že 221.000, od tega odpade na področje ljubljanske obrtne zbornice 32.312, torej je v Sloveniji povprečno največ obrtnikov in jih pride na 100 prebivalcev že 2.8 (v celi državi le 1.6). Sama Ljubljana jih ima 3.100 (Belgrad 5.800). Število vajencev je v celi državi padlo 1930 za 6.000 na 79.000, za lani in pa za obrtne delavce pa ni podatkov. Vsekakor jih mora biti dosti med onimi 200.000 brezposelnimi.

Trgovina.

Notranja trgovina. Vsak ve, kako se godi danes našim trgovcem, koliko in kako rastejo konkurzi in prisilne poravnave. Sploh se vidi zmanjševanje poslov in nerentabilnost tozadevnih obratov. Splošno se smatra, da se je notranji trgovinski promet znižal od 1929 za ca 40%. V Združenih državah je to zmanjšanje celo prekoračilo 50%. Pri nas sicer ni točne statistike, ali po vseh znakih sodeč moramo reči, da ne manj kot pri sosednih državah. Če pa se vzame v poštev še to, da zmanjšanje poslov nikakor ne

pomeni za trgovca še znižanja režijskih stroškov, temveč nasprotno povečanje, vidimo, da so napočile za naše trgovce težke ure. Pa saj so sami pripomogli do krize s svojim 10letnim koristolovstvom, in so si lahko tedaj pri 50 in 100% njih dobičkih prihranili kapital za sedanja suha leta. Kje ga naj vzame pa delavec in kmet?

V zadnjem četrletju se je stanje trgovine še poslabšalo s pomanjkanjem kreditov in povečanjem bančne obrestne mere.

Zunanja trgovina. Že pred pojavom sedanje gospodarske krize se je morala boriti naša inozemska trgovina z velikimi težkočami. Lansko leto pa je prineslo pravo paralizo mednarodnega blagovnega prometa. Padeč kupne moči delovnih mas je onemogočil vsak večji izvoz iz države. Ravno tako niso mogle agrarne države vsled velikega padca teh produktov kupiti v zameno enako število industrijskih produktov in surovin. Dalje so slabo vplivale na naš izvoz agrarno-protekcioniistične mere in odredbe industrijskih držav. Povečanje carinskih postavk in kontingentiranje in prepoved uvoza so do skrajnosti zavrle zameno proizvodov. Posledica finančnih težkoč je bila tudi, da je mnogo držav uvedlo tudi silno stroge predpise o deviznem prometu, kar je že tako oslabiljeno svetovno trgovino dovedlo v še težji položaj. Vse statistike evropskih držav tožijo o teh težavah. Pri državah, s katerimi imamo mi največje poslovne zveze, je padel obseg zunanje trgovine za 25—30%. Pri nas pa še bolj. V Italiji je n. pr. izvoz padel v primeri z 1930 za 18% v primeri z 1929 pa za 35%. Uvoz pa istočasno za 33 ozir. 47%. Izvoz Madžarske je padel za 37 ozir. 45, uvoz za 35 in 49%. V Čehoslovaški znaša zmanjšanje izvoza za 25 in 37, uvoza za 25 in 40%. V Nemčiji izvoz za 20 in 29%, uvoz za 35 in 50%. Avstrija 28.4 in 40 ozir. 19 in 33%. Grška 25.5 in 40, ozir. 19 in 34%. Francija 29 in 39.4 ter 14 in 17.6%. Švica 23.5 in 35.4, uvoz pa 11 in preko 20%. Tovarne delajo pa s 50%no kapaciteto. Naša zunanja trgovina kaže za lansko leto veliko zmanjšanje tako uvoza kot izvoza. Skupno je naša zunanja trgovina lani nazadovala za ca 30%. Izvoz je znašal lani 4.800,965.997 Din, to je manj za 29.17%, od tega manj za 35 in 40%, uvoz pa 4.800,281.032 Din, to je manj za 25.14 in 37%. Padeč obsega naše zunanje trgovine je bil posebno znaten v zadnjem četrletju lanskega leta. Nato se je pa januarja in februarja 1932 nadaljevalo v še večjem tempu. Januar izvoz (v milijonih Din) 218 (384) ali manj 37.94%, uvoz 228.1 (410.3) je manj 44.9. Pasivnost za 10 milijonov Din. Februar 1932 pa izvoz 203.6 (333) je — 38.85%, uvoz pa 229.3 (388.3) torej — 40.94%. V primeri z letom 1930 pa je v letošnjem februarju nazadovanje celo za 58 in 57%. — Vsako jesen je bila v naši zunanji trgovini največja živahnost. Lani ravno obratno, rezultati so še manjši kot spomladi in poleti. Tudi je bila naša trgovinska bilanca lani pasivna za 634.965 Din. Pri vseh artiklih padeč ni bil enak. Izvoz stavbnega lesa je padel za 42%, jajc za 22%, sirovega bakra za 40%, koruze za 55.5% po količini in 62.2% po vrednosti itd.

Uvozni artikli so tudi lani vsi nazadovali. Največje zmanjšanje ugotovimo pri uvozu surove nafte, t. j. za 77.2%, petroleja za 69.4%, strojev, naprav in aparatov pa za 36.5%. Torej stvari, ki so najpotrebnejše za industrijo in merilo civilizacije. Bombaža in bombažnih izdelkov pa manj za 35.5%, kož in čevljev za 33.7, volne in volnenih proizvodov za 33.2%, železa in žel. proizvodov manj 31.4%, premoga 31%, svile in svilene robe za 20%, elektrotehničnih predmetov manj 7.7%, prevoznih sredstev za 4% itd., itd.

Državne finance.

Državni dohodki so začeli padati posebno od julija lanskega leta in je bilo koncem novembra že primanjkljaja za 1.348,000.000 ali 12%. Po poedinih vrstah so dali monopoli za 11 mesecev 1931 123 milijonov manj kot 1930,

državna gospodarska podjetja 148 manj, posredni davki manj 524, neposredni pa manj 552, dalje izguba nemških reparacij 888 milijonov. Da bi država spravila proračun v ravnovesje, je reducirala pri izdatkih občne državne uprave 395, pri državnih podjetjih 320, pri zmanjšanju drž. osebja 200, dvignila je cene tobaka, povečala je trošarino na sladkor. Seveda so deficitni tudi proračuni drugih kapitalističnih držav, tako USA 2.2 milijarde dol., Anglija 4.5 milijard Din, Nemčija 16, Francija 15, Madžarska 4.3, Avstrija 1.8 milijard dinarjev itd. Naša vlada je za drugo leto sprejela manjši proračun v znesku 11.4 milijard Din. Skupna davčna obremenitev znaša v l. 1932/33 po podatkih finančnega ministra 8.765.000.000 Din ali 600 Din na osebo, to je toliko kot pred letom 1926. Tedaj je znašal narodni dohodek 80 milijard, danes 42, pa še od tega se porabi 12—15 milijard letno za potrebe producentov samih v domačem gospodarstvu, tako da dohodek države znaša faktično le 30 milijard. Obremenitev je torej letos 30 odstotna. — Zanimiva je tudi ugotovitev, da producira v naši državi 260.000 industrijskega delavstva več vrednosti (nad 15 milijard Din) kot pa 10.5 milijonov agrarnega prebivalstva. Kje je tu enakovrnost? In ali smo mi po tej ugotovitvi res še agrarna država?

Najnovejši izkazi monopolnih in carinskih dohodkov do marca 1932. leta pravijo še to, da je bilo v teh 11 mesecih proračunskega leta 1931/32 plačanih premalo: monopolnih dohodkov 184, carinskih pa 363.3 milijonov Din, skupno 547.3, z davki torej preko 2.000.000.000 Din.

Konkurzi in prisilne poravnave.

Leta 1931 je bilo 534 konkurzov, največ v mesecih oktober-december, t. j. za 2.2% manj kot predlanskim. S tem pa še ni rečeno, da je bilo insolvent manj, kajti mesto konkurzov so strašno narastle prisilne poravnave in to od 159 na 683. Skupno je bilo lani insolvente 1185 v primeri z 700 l. 1930, ali za 60% več. Slovenija je posebno prizadeta, tu so insolvente poskočile za 115%, od 76 na 186, in sicer konkurzi od 59 na 77, prisilne poravnave pa od 17 na 109. V posameznih mesecih 1930 so slov. insolvente naraščale tako-le: 5, 5, 11, 3, 6, 8, 7, 2, 13, 6, 6 in 2. Letos: 20, 20, 19, 12, 30, 11, 15, 11, 11, 16, 19. Iz tega se vidi vsa resnost našega gospodarskega položaja. Poleg tega je bilo veliko število rubežni in eksekucij. V sodnem okraju Maribor n. pr. ca 7000 (5000), v Ptuj 4.900 intabulacij, dočim jih je bilo prva povojna leta letno le 700 do 1000. Prisilnih vknjižb je bilo 726 (348), boben je grozil 185 (114) posestnikom, zapel v 34 slučajih. Eksekucijskih predlogov je bilo 7.376 (6.700), mesečne plače so zarubili v 2.017 (1666) slučajih, na dražbi so bile prodane premičnine 235 (162)krat. Samo OUZD je stavil 2.000 predlogov za intabulacijo podjetnikom, ki niso hoteli plačati prispevkov, enkrat celo v znesku 100.000 Din.

Brezposelnost.

Najprej podajmo njeno definicijo: Brezposeln je tisti, ki nima svoji izobrazbi in svojemu poklicu primerne polne pridobitne zaposlitve. Poglejmo zdaj statistiko Narodne banke! Koncem leta so borze dela beležile še 14.502 delavca, katerim te borze niso mogle najti dela. To je do sedaj najvišja dosežena številka in presega lanski december za 45%. Po poedinih strokah je bila brezposelnost največja v oblačilni in čevljarski industriji, dalje v kovinski, lesni industriji in v tovarnah instrumentov in aparatov. Poglejmo zdaj, koliko ta statistika odgovarja dejanskim razmeram! Mnenja o višini naše brezposelnosti sicer niso edina, ujemajo pa se v tem, da znaša ca. 200.000. Tako je nedavno izdalo Centralno tajništvo Delavskih zbornic spomenico, v kateri najprej pobija trditve nekaterih naših poslancev v parlamentu, da pri nas

brezposelnost sploh ne eksistira in da so celo vsa dosedanja zavarovanja za naše razmere nepotreben luksus. Dalje navaja statističnim potom ugotovljeno številko 182.124 s pripombo, da zanesljive statistike pri nas tako ni, ker tudi ni obveznega brezposelnega zavarovanja, da je gornji izkaz ugotovljen le na podlagi večjih podjetij in da je možno, da je brezposelnost še za 50.000 večja! V marcu 1930 je bilo pri OUZD v Ljubljani zavarovanih 92.489 delavcev, letos marca pa le 73.081, to je 19.408 manj ali — 21%. Ti se nikakor niso izselili, nasprotno mnogo tisoč se jih je še vrnilo. (V celi državi lani n. pr. blizu 10.000!). Zato so vsi ti brezposelni. Dalje bi se moralo število delavstva vsako leto povečati za ca. 6000 (naravni prirastek prebivalstva), to je v dveh letih 12.000. Skupno z inozemskimi emigranti znaša torej število brezposelnih v Sloveniji koncem marca ca 32.500 delavcev ali 49% oz. $\frac{2}{3}$ vseh zaposlenih, torej na dva in pol delavca pride eden brezposeln. Toda saj niso vse delovne stroke zavarovane pri OUZD. Zato tudi niso v tej številki všteti poljedelski delavci (iz Slovenije jih je prej šlo letno najmanj 5000 na sezonsko delo v inozemstvo in na jug), saj smo vendar agrarna država, niti železničarji (ca 500), niti uradništvo banovinskih, državnih in občinskih uradov (ca 500), absolventi srednjih in visokih šol (ca 800, samo učiteljev 390!), samostojni poklici (n. pr. mali obrtniki), sezonski delavci (še mogoče ca 2000), ter dalje delno brezposelni (saj se dela komaj s približno 5%no kapaciteto; vzemimo, da se dela povprečno 6 ur dnevno, po 24 delovnih dni mesečno, kar je seveda še veliko preveč, dobimo po naši definiciji zopet še 8270 brezposelnih). Skupno je torej v Sloveniji, smelo trdimo 59.500 brezposelnih, z družinskimi člani gotovo 125.000 ljudi. Če vzamemo zdaj povprečen zaslužek 25 Din dnevno in letno 24krat 12 je 288 delovnih dni, vidimo, da na ta način izgubi slovensko narodno gospodarstvo, predvsem konzum, v enem letu 422,400.000 Din, kar je za nas ogromna vsota, če pritegnemo še poljedelstvo in industrijo, pa je naroden dohodek padel na polovico od leta 1926. Če vzamemo zdaj proporcionalno s Slovenijo celo državo, dobimo številko 558.000 in izgubo 4.017,600.000 Din, to je 38% celotnega našega proračuna. Samo pri zavarovanih delavcih odpade v Sloveniji vsled odpuščanja in znižanja mezd mesečno za 12—15 milijonov dinarjev, dnevno pa ca 500.000 Din. Vsak mesec prejme tako zavarovano delavstvo ca 4% manj mezd, to je v enem letu že 36% ali blizu 150.000.000 dinarjev, z nezavarovanimi pa letos čisto gotovo za gornjo vsoto 428,400.000 dinarjev. Prispevki so se za razna zavarovanja morali zato dvigniti od 6 na 11% celotne zav. mezde. Naj zadostujejo ti podatki.

Pravljica

Moderna pravljica ima to prednost pred starejšo, ker je navadno resnična in nikoli ne pravi: »Bil je človek«, temveč povsem na drug način. Na priliko: Gospod Suhadolc je časnikar (lahko tudi krojač, ali minister). Je debel človek, in je predsednik v klubu 'Debelih'. Ta pravljica je prav tako mikavna, ker ima nekaj resničnega v sebi in nikake fantazije ni treba, da si lahko docela jasno predočiš gospoda Suhadolca, ki je časnikar.

Toliko mogoče, ker se ti čudno zdi, kako da je ta časnikar debel človek, in kako lahko leta okoli po svetu in nabira toliko zanimivih in 'resničnih' dogodkov, ki jih ti sproti vsak dan čitaš. A če povem, da gospod Suhadolc ni tak časnikar, temuč, da sedi doma za mizo in poroča svetu, da ne pobira novic, temuč zopet, da piše uvodne članke, tedaj boš takoj pomirjen.

Komaj se pomakne vsak dan dvakrat v kavarno, malo na sprehod in podobno. Njega niti ne zanimajo tiste vsakdanje novice, ki jih mi požiramo. Niti v vsakdanjo politiko se ne spušča. On napiše samo — zopet na priliko —: članek, kjer vam v čudovito zgoščeni obliki da vse, kar se nabere tekom tedna. Suhadolc dožene doma za mizo: Francozi in Nemci se oborožujejo. Ker je kmečki fant (nekoč, zdaj velik meščan) mu vsa logika prinesena s kmetov pove, da če si dva smrkovca nabirata kamenje, da se bosta z njim obmetavala. Torej tako dožene vso modrost. Pri tem seveda zaključi z modro besedo razsojevalca. Nikoli ne reče: nobeden nima prav in se ne smeta pretepati, temveč de: ta-le Francoz ima prav in če oni ne bo dal miru, mu tudi mi pokažemo.

Toda gospod Suhadolc je globoko veren človek, ima čut za pravičnost. Nabral si je, tekom svojega življenja nekaj denarja, ki ga ima naloženega v primernem zavodu. Zato ves zadnji čas govori tako čudovite stvari. On pravi: kriza je, toda zakaj je kriza? Ker ljudje nočejo delati, in ker delavci popivajo. Treba je torej organizirati delavstvo v protialkoholnih ligah, kjer se bo vadilo varčevati. A če pride k njemu deputacija vinogradnikov, jih seveda lepo potolaži in že naslednjega dne zagovarja, da ni dobro preveč proti biti. Nekoč je šel naravnost med delavstvo. Pridigal je in pridigal čudovite stvari in si brisal čelo. Ko pa je moral bežati, je zasovražil to sodrgo, ki nima spoštovanja pred tako odličnim gospodom. Njegova miselnost je kakor pri otroku. Nikoli ne more vztrpeti dolgo pri istem predmetu. Če pride navzkriž z idejami, zagovarja najprej prvo misel, nato napravi nekak prehod in se prepelje na drugo stran, tako da ni v opoziciji s samim seboj. Ljubosumen je na nekatere ljudi, zlasti na svoje prijatelje, če jim gre kaj dobro izpod rok. Vendar ima veliko mero samopremagovanja in če kaj osebnega dokazuje, skuša to dokazati s kakšnim velikim filozofom; če vodi ankete, se nسلanja na izkustva starega veka, ali pa renesanse. Samo iz zdanje dobe noče ničesar.

Gospod Suhadolc zdaj mnogo piše o krizi. Omenil sem že, da je po njegovem krivo krize delavstvo, ker noče delati in ker popiva. Tisto bi mar spravili v dobrodelen fond, in bi v slučaju slabe letine lepo bratovsko delili. Ljudje se morajo vendar enkrat že navaditi medsebojne ljubezni. Zadnje čase daje celo velikim narodom lekcije, vedno dokaže razkroj družbe, in vedno pridene — mi že vemo, kje je rešitev sedanjemu težkemu položaju. Nazaj k starim čednostim. (Mogoče drugače reče, a jaz moram tako omeniti.) Pa vse bi že bilo dobro, da ne bi bilo te presnete Rusije na svetu. Ta mu ne da spati. Naše delavce bi že kako 'panali'. Zagrozi se jim enostavno in so mirni, a Rusija ni več nikak pokret, temveč dejstvo. Toda temu 'dejstvu' boja zadnje čase zelo slaba gre. Koliko lepih člankov je že napisal o tej čudoviti deželi, ki mu nikakor ne gre v račune. Saj on je vedno rad imel to deželo, in jo ima še vedno, ampak ves sistem, ki ga imajo tam, mu nikakor ne imponira. Zato je že napisal celo »serijo« člankov in velja danes za strokovnega izvedenca, in če bi se kdaj znalo zgoditi, da bi se ta dežela spremenila, takoj bi bil zaverovan in prepričan, da se je samo radi njegovih člankov. A kako on piše te članke? Pride iz kavarne, sede za mizo, pogleda na listek, kjer ima napisane naslove uvodnih člankov, mogoče nekoliko spremeni po uvidevnosti in potrebi, in piše z ognjem in srdom. In če se jim kakšna stvarca ponesreči, tedaj sta napisana dva članka. Vidite, vse jim gre narobe, samo zato, ker niso njega poslušali. Petnajst let so imeli čas in priliko, da bi lahko pokazali, kaj znajo. Če niso zdaj, bodo v tisočletju še manj. (To prav za prav ni logika, ampak, — preklemanska stvar, kako bi zastran tega, kdo jih bo čakal, da bodo oni delali svoje neumne poizkuse.) Nekje mu nekaj ne gre navzkriž. Toda, to je postranska stvar,

zaključek je tu, in je dober — mi že vemo kje je rešitev. Nazaj k starim čednostim. Naša kultura je dobra in zdrava. Nazaj k pravrelecu resnice in pravice. Nekoč ni bilo brezposelnega delavstva, ni bilo delavskih gibanj. (Ta stavek je sijajen!) Da, svet mora iti po poti nazaj. Dobra je ta pot, preizkušena. — Ampak — — Pa kaj to. Dajmo, dajmo. Članek o ponesrečenih kolhozih, to dobro dé. Naš kmet ima velik strah pred tem, da bi zemljo zgubil. Kmeta je treba držati v odporu proti temu delavstvu, ki je krivo krize. Treba je delati z vsemi štirimi. Ta sodruga bi se najprvo spravila nad banke. Njega, ki je zdaj ugledna in spoštovana osebnost, bi znabiti celo obesili, ljudje, kakor so, divjaki.

Tako je z njegovimi članki. Pa saj bi še lahko marsikaj povedal, kako je vse to. Toda, kakšen pomen ima. Kdo bo pa potem še čital te njegove članke. In vendar je toliko lepega v njih, da jih je škoda opustiti. Vsaj duhoviti so.

A zadnjikrat je gospod Suhadole imel strahotne sanje. Velik zmaj je prišel nadenj. Troglavi zmaj in ga je hotel požreti. On pa je ležal ukovan v tla, kakor Prometej. Vroč pot je oblival njegovo čelo. Stokal je bolešno in prestrašeno. In vsaka teh treh glav se je stegovala k njemu in na vsaki je bilo napisano: na eni resnica, na drugi poštenost, na tretji značajnost. Vse tri glave so štrlele proti njemu, a na zadnje se je zdelo, da je on tista žival, ki ima te tri glave. Seve se mu je to že zjutraj sanjalo, ko je bedel. A kako je zastran vsega tega, je težko reči. Moderna pravljica nima konca...

C. O.

Pregled

O »skupni fronti«. Prejeli smo več člankov, izmed katerih hoče vsak postaviti čisto posebna stališča o »enotni fronti proletarijata« o »skupnih frontah« (katoliški in proletarski) itd. Iz vseh teh neizbrušenih in neprečiščenih naziranj bi nastala prava zmešnjava. Zato smo se odločili, da teh člankov ne bomo priobčevali, ker so v danih razmerah itak brezpredmetni. Vse one, ki o teh vprašanih nimajo razločnega mišljenja, pa opozarjamo, da jih je teoretično in praktično temeljito proučila in pojasnila »Delavska Pravica« že leta 1929. Tedaj ji njenih trditev ni mogla izpodnesti kritika iz tabora materialističnih socialistov, niti se tedaj ni oglasil nikdo iz tako zvane »katoliške« strani. Zdi se nam pa, da bo organizirano krščansko socialistično delavstvo ob potrebnih trenutkih že znalo najti prave rešitve, ki bodo v skladu z interesi vsega delovnega ljudstva pa tudi v skladu s krščanskim svetovnim nazorom. Za nas so to čisto organizatorična vprašanja, o katerih mi ne bomo razpravljali, ampak po potrebi za to pristojne inštanice delavskih organizacij.

Uredništvo.

Werner Sombart: Bodočnost kapitalizma. Znani nemški nacionalni ekonom, ki velja za »znanstvenika kapitalizma« je izdal drobno knjižico z gornjim naslovom. Da mnenje o Sombartu drži, dokazuje ta knjižica, ki je prav za prav le Sombartov govor o krizi in nje rešitvi. Toda po receptu, katerega daje

ta zdravnik kapitalizmu, mora bolnik prav gotovo izdihniti. Mož ne propoveduje prav nič drugega kot spoznanje, ki na splošno že prav povsod vstaja in katero kapitalističen razvoj sam vbija ljudem v glavo: Da namreč brez načrtnega gospodarstva, da brez čisto točno po načrtu izpeljane organizacije celokupnega gospodarstva ne gre. Avtonomnosti gospodarstva ni. Zato je tudi bodočnost gospodarstva oziroma bodočega gospodarskega sistema stvar svobodne človeške volje. Gospodarsko ustvarjanje prihodnosti torej v glavnem ni toliko problem znanosti kot pa problem volje, hotenja ljudi. S tem pa je Sombart, seveda nehoti, izpodmaknil kapitalizmu njegove idejne temelje. Žraven pa postavlja in ugotavlja, da načrtno gospodarstvo absolutno ni nujno že komunistično. Načrtno gospodarstvo more izpeljati tudi kapitalizem. En sam ogromen kartel n. pr. za vse nemško gospodarstvo. Da to kapitalizem morda more. Saj bi to ne bilo nič drugega kot državni kapitalizem, ki je danes dejansko že na zmagovitem pohodu. Ali pa bi bile s tem odpravljene današnje tako ogromne socialne napetosti, ali bi bila odpravljena razredna neenakost in z njo razredni boj? Prav gotovo ne! — Sombartu moramo biti vsekakor hvaležni za ta spis, ker je s strani meščanskega gospodarskega znanstvenika doprinešen dokaz, da načrtno odnosno kolektivistično gospodarstvo ni nikak fantom, ampak da je čisto realno izvedljivo. Le da mi nočemo nikakega kapitalisti-

čnega načrtnega gospodarstva, ampak socialističen — kolektivističen gospodarski red. Saj Sombart sam pravi, da bo odločilno hotenje ljudi. In to, kar danes prav za prav hoče skoraj vse človeštvo, je, da kapitalizem pade in se ustvari načrtno, kolektivistično gospodarstvo.

V. P.

DELAVSKE PLAČE.

Statistika in delo, ki je z njo v zvezi je zelo zamudno. Par števil, ki so včasih objavljene, so plod dolgotrajnega dela in študija. Veliko lažje je napisati splošen članek o politiki, o sportu in ne vem o čem, kakor napisati razpravo, ki številčno prikazuje razmere delavstva ali vobče gospodarski položaj.

Bolj nazorno kakor s statistiko ne moremo v najbolj dobro obdelanem članku podati slike razmer. Številke z matematično natančnostjo podkrepijo ugotovitve in silijo k razmišljanju vsakogar. Ugotoviti hočemo razmerje delavčeve plače do njegovega življenskega standarda in obratno. Pri takih razmotritvah je treba vzeti vedno delavca ene stroke z enakim številom družinskih članov in z enako potrošnjo.

Navadno se jemlje za podlago življenskemu standardu leto 1914. Tedaj so bile razmere še nekako stalne in so prilično odgovarjale življenskim potrebam delavstva.

Pri primerjanju je vzeta za primer kvalificirani delavec v večjem industrijskem kraju, kojega zaslužek spada v III. kategorijo. Štiričlanska družina tvori osnovo za račun prehrane in sicer mož, žena in dva otroka pod 10 let starosti.

Po plačilnih kuvertah se je ugotovilo, da je tak delavec zaslužil meseca junija 1914 za 25 delavnih dni 144 Kron (razmerje 1:11) ali danes 1584 Din.

Najmanjša potrošnja za hrano, obleko, stanovanje, kurjavo, razsvetlavo in razno (za ženo je vzeto 80% moževih izdatkov, za vsakega otroka pa po 40%) je po tržnih cenah iz istega meseca ugotovljena na 121.46 Kron ali 1336.06 Din. Vidimo tedaj, da je družini ostalo po pokritju stroškov za življenje, ki so, povdarjam, kar najmanjši, še vedno 22.54 Kron ali 247.94 Din.

Indeks, preračunan na isti podlagi za isto število družinskih članov pa pokazuje, da je v juniju 1931 za isto količino in kakovost hrane, obleke, stanovanja, kurjave in razsvetlave napram letu 1914 bilo potrebnih 192.58 Din. Tedaj se je to, kar delavec potrebuje mesečno za svojo družino, podražilo za 58.53 Din. Z drugimi besedami: indeksna številka, koje osnova, leto 1914, je 100, se je dvignila na 144, t. j. za 44%.

Iz gornjega bi morali sklepati, da so se temu primerno dvignili tudi zaslužki. Toda temu ni tako. V juniju 1931 je znašala plača delavca v isti kategoriji samo 1344 Din; tedaj je padla za 240 Din. Na podlagi sorazmerja ugotovimo, da je napram letu 1914, ki je vzeto kot 100, padla plača tega delavca na

84.84. Plača je tedaj nižja napram letu 1914 za 15.16%.

Zanimivo je sedaj ugotoviti, ali se je v enem letu eno ali drugo razmerje kaj spremenilo. Za junij 1932 moremo ugotoviti, da so padle cene življenskim potrebščinam, predvsem živilom, tako da kupi delavec isto količino in kakovost kot leta 1914 ali 1931 za vso družino za 1746.15. Tedaj za 178.43 Din ceneje kot v letu 1931. Indeks je tedaj v enem letu padel od 144 na 130.67 ali za 13.33%.

Padec plač pa znaša v tem razdobju od mesečnega zaslužka 1344 Din junija 1931 na 1271 Din junija 1932. Padec tedaj za 73 Din. Vsled tega je padla tudi indeksna številka zaslužka, ki je bila v letu 1931 84.84, junija 1932 na 80.33. Namesto da bi se plače dvignile, so padle za 4.61%.

Torej vsled velikega padca cen beležimo od junija 1931 do junija 1932 malo izboljšanje in sicer za 8.72%. To izboljšanje gre na račun pocenitve živil, in je razvidno tudi iz padca indeksnih števil, ki so padle od 144 leta 1931 na 130.67 leta 1932. To bi bilo tedaj izboljšanje za 13.33%, kar pa zmanjša odstotek znižanih plač za 4.61%, tako da ostane dejansko le številka, ki sem jo že navedel — 8.72%.

Seveda s tem ni rečeno, da je utemeljena zahteva naših kapitalistov po znižanju plač, kajti ne smemo pozabiti, da živi ta delavska družina za 50.44% pod predvojnimi življenskimi prilikami. Ugotoviti je treba, da so padle cene samo kmetskim proizvodom, predvsem živilom. Vse drugo pa stoji še zelo visoko, posebno stanovanja, ki so pretirano draga. Naglasiti moram, da sem vzel pri računanju tega indeksa za stanovanje znesek 200 Din. Za ta znesek se danes primerno stanovanje težko ali sploh ne dobi. Pri stvari sem hotel biti objektivni in položaja daleko ne pretiravati, da bi mogel kar najbolj nazorno ilustrirati delavčev položaj.

To pa je indeks plače kvalificiranega delavca. Gotovo pa jih je danes malo, ki bi imeli tak zaslužek. Zato so izvajanja še bolj utemeljena in kažejo, da morajo delavci z mesečnimi zaslužki od 700 do 900 Din, ki so danes običajni, živeti v skrajni bedi. Delavcu dati zaslužek, da bo mogel primerno živeti, to je danes prva njegova zahteva.

Jože Rozman.

KATOLIŠKI SHOD V ESSENU.

Berlin, 6. sept.

Vodilni krogi katoliških shodov so vedno pazili na to, da teh velikih zborovanj ne bi smatrala javnost za prireditve politične stranke centra — kljub temu je identičnost obstojala iz enostranskega razloga, ker so bili verni katoličani, ki so ta zborovanja posečali, skoro izključno le pristaši centra. — Takrat se je lahko trdilo, da je centrum edino politično zastopstvo katoliškega naziranja in čeprav je

število glasov, oddanih centru, z leti procentualno nazadovalo, se vendar razmerje med katoliškim shodom in stranko ni izpremenilo. To je postalo drugače šele po vojni. — Skupina katoličanov, ki se ni strinjala z zadržanjem centru, se je priključila nemškemu nacionalcem in tvori tam posebno sekcijo — ni sicer velika, toda obstoja in zahteva svojo pravico tudi na katoliških shodih. Radi tega se vedno bolj pojavlja težnja, da se politična vprašanja umaknejo s pozornosti.

Pri letošnjem shodu v Essenu se je močno opazilo, da dr. Brüning ni bil navzoč. Pravijo, da je to zahteval von Papen, ki je bil baje opozorjen, naj v teh dneh ne obišče Essena. Brezdvomno je ob takih dneh bilo težko pogrešati aktivnega in bivšega držav. kanclerja. Toda pojava von Papena bi vplivala kaj neugodno in tako se je zgodilo, da se je moral odreči obisku tudi dr. Brüning. Pripravljen je bil tudi protest proti von Papenu. Predsednik Zveze kršč. strok. organizacij, Bernhard Otte, je pripravil izjavo, ki ni bila prijazna. Izjava ni bila podana, pač pa jo je objavila »Germania«, ki ni bila zadostno informirana. Izjava se glasi: »Javno moram tu poudariti, da spričo stiske sedanjega časa, spričo skromnih podpor, ki se dajejo ozir. bi se mogle dajati, da je spričo tega znana javna izjava, da je moralne sile v narodu omajala socialna država, vplivala kot udarec v lice stradajočega ljudstva in da mora vplivati kot nasprotje krščanskega socialnega naziranja.« — Zato je jasno, da bi ne bilo prijetno, če bi se von Papen pojavil v Essenu. Ostalo je le pri izmenjanju brzogovornih pozdravov.

Bilo je čuti tudi nekaj političnih glasov. Eden izmed predstavnikov katoliškega shoda, badenski minister dr. Baumgartner se je v svojem otvoritvenem govoru jasno izrazil proti oboževanju države, ki ga danes goje nekateri krogi. To je zadevalo v prvi vrsti narodne socialiste. Prejšnji minister za delo, dr. Brauns, je v zaključnem govoru podčrtal, da diktatura ne vede k rešitvi iz stiske sedanjosti, temveč le skupno sodelovanje stanov v državi in narodov v svetu. V splošnem pa je bilo jasno prizadevanje, ostati le pri predmetu, ki je bil na vrsti na katoliškem shodu: velenje s katoliškega svetovno nazornega gledišča — stiske ljudi v industrijskih središčih in velenjih so danes bolj kot kdaj poprej predmet skrbi. Industrijsko prebivalstvo narašča z veliko naglico že od početka tega stoletja sem. Sprva brez motenj in skladno z gospodarskim podvigom, po vojni pa se je materialno blagostanje zrušilo in na dan je stopila vsa teža bede in duševne stiske. — Res

je, da kaka boljše gospodarska konjunktura ne bo odpomogla, da se odstrani vsa notranja praznina, pomanjkanje prave skupnosti in kaos današnjega časa. Kako napraviti človeštvo bolj človečansko, sega dejansko preko kompleksa zgolj gospodarskih vprašanj. V ožjih krožkih, ki niso bili javni, v katerih pa najbrže leži težišče katoliških shodov so, — kakor posnemamo po objavah v katoliškem časopisu — polagali poudarek na dušno pastirstvo v najširšem smislu — najsi so razpravljali o družini, o dobrotelnosti, o šoli, o religiozni umetnosti ali o radiju in filmu — povsod se je poudarjalo, da gre za to, da se krepilni vrelci nadnaravnega sveta spet zajamejo in da se povsod sodeluje pod katoliškimi vidiki. Tudi proti radikalizmu je najboljšo sredstvo pristno versko življenje.

O vprašanih velenjih pa se vendar ne da razpravljati brez neposrednih konkretnih predlogov in zahtev. Dr. Brauns je v zaključnem govoru poudaril, da gre zato, da se delovne moči tako razdele, da se čimveč brezposelnih delovnih rok zopet zaposli in da se življenju brezposelnih da zopet vsebina; to je glavno in odločilno, ne pa čimvečje izrabljanje stroja. Škoda, da ni dr. Brauns takrat, ko je bil minister za delo, razložil, kako naj Nemčija z malo kapitala in veliko delovnih moči izvede produkciranje. Takrat je le malokdo mislil na tem, danes jih to ve že veliko. Bolj konkreten je bil le predlog, da naj se forsira in pomaga ustanavljati naselbine, predvsem v neposredni bližini večjih mest. Vsekakor je pozdraviti stremeljenja, da se na ta način pomnoži število onih delavcev, ki so deloma zaposleni v tovarni, deloma pa delajo še na svojih kolonijah izven mesta. Tako bi se mogoč skrajšati delovni čas po tovarnah, obenem pa zaposliti večje število sedaj nezaposlenih. Iz vseh mnenj, izjav in predlogov pa je izzvenela in se na zborovanjih jasno pokazala resnica, da vse pridigovanje nič ne pomaga, če ni dobrega izgleda. Opazilo se je, da so nekateri katoliški politiki, čeprav ne vsi, jasno gledali. V istem času, ko se je centrum pogajal z narodnimi socialisti, so se v Essenu slišali tudi glasovi, da nemški komunizem ni zgolj ruski uvoz kakor ruski les, temveč da je pretresljiv izraz velikomestne bede, proletarske otoplosti in ljudskega propadanja. Take besede dajo spoznati, da se nekateri zavedajo važnosti socialne politike. Ruska cerkev je nemalo propadla tudi radi tega, ker se za časa carizma ni brigala za stiske množic ter v časih napadov ni našla zaslombe. Možna je domneva, da bo katoličanstvo tudi glede tega postalo za nekaj izkušnje bogatejše. E. R.

Besedo

*o sodobnih vprašanjih
naj čita vsakdo - inteligent
in delavec!*

Naročite!

Vpišite se v
KREKOVO KNJIŽNICO!

Din 4.—

znaša mesečni prispevek
za broširane knjige in

Din 6.50

za vezane. Za ta denar
dobite

**tri lepe knjige
na leto,** ki bodo obse-
gale preko 700 strani.

Po pojasnila pišite na

**KREKOVO KNJIZNICO,
Ljubljana, Delavska zbornica**

KAVA

DNEVNO SVEŽA

PRI

LEGAT

LJUBLJANA

MIKLOŠIČEVA 28

SPECERIJA

DELIKATESA

ZAJUTRKOVALNICA

